ZEKERİYYÂ BİN YAHYÂ ES-SÂCÎ

Basra'da yetişen fıkıh ve hadîs âlimlerinin büyüklerinden. İsmi, Zekeriyyâ bin Yahyâ bin Abdurrahmân bin Bahr bin Adîy bin Abdurrahmân bin Ebyad bin Deylem bin Bâsil bin Dabbe ed-Dabbî el-Basrî es-Sâcî'dir. Künyesi, Ebû Yahyâ olup "Sâcî" lakabı ile meşhûr olmuştur. Basra'da doğdu. İlim tahsili için Kûfe'ye, Hicaz'a ve Mısır'a gitti. Birçok âlimden hadîs ve fıkıh ilimlerini öğrendi. Yüksek ilim sahibi olup çok kitap yazdı. 307 (m. 919) senesinde Basra'da vefât etti. Vefâtında 90 yaşında idi.

Zekeriyyâ es-Sâcî, büyük bir hadîs ve fıkıh âlimidir. Zamanındaki Şafiî fıkıh âlimlerinin imâmı ve en büyüğü olup, hadîs-i şerîf rivâyetlerinde sika (güvenilir, sağlam) olan râvilerden birisiydi. Bu il imlerdeki yüksekliği, yazdığı eserlerinden anlaşılmaktadır. Ehl-i sünnet vel-cemâat i'tikâdının iki büyük imamından birisi olan Ebü'l-Hasen-i Eş'arînin hocalarından idi. Kendisi Ubeydullah bin Muâz el-Anberî, Hedebe bin Hâlid, Ebû Rebî' ez-Zehrânî, Abdüla'lâ bin Hammâd en-Nersî, Tâlût bin Abbâd, Süleymân bin Dâvûd el-Mührî ve bunların asrında yaşayan birçok âlimden bizzat dinleyerek, sohbet meclislerinde bulunarak ilim aldı. Birçok ilimlerde yüksek derecelere kavuştu. Çok eser yazdı.

Kendisinden de; Ebû Ahmed bin Adîy, Kâdı Yûsuf el-Meyâncî, Abdullah bin Sakâ' el-Vâsıtî, Yûsuf bin Ya'kûb en-Nüceyremî, Ali bin Lü'lü' el-Varrâk ve daha başka birçok âlim ilim aldılar, rivâyetlerde bulundular. Ebü'l-Hasen-i Eş'arî, "Ehl-i hadîs ves-selef adı verilen Ehl-i sünnet âlimlerinin mezhebini, Zekeriyyâ bin Yahyâ'dan aldı. Bu âlimlerin usûllerine âit birçok mes'eleleri ondan öğrendi. O Ehl-i sünnet vel-cemâat âlimleri ile Ehl-i bid'at arasındaki farklı inanışları açıklayan "Makâlât-ül-İslâmiyyîn" adında bir kitap yazdı. İmâm-ı Eş'arî bu eserinde, Ehl-i bid'at fırkalarının bozuk i'tikâdlarını, inanışlarını anlattıktan sonra Ehl-i sünnet vel-cemâat i'tikâdını açıklamakta ve Ehl-i bid'atin yanlış yolda olduğunu en sağlam vesîkalarla isbât etmektedir. O, Ehl-i sünnetin imâmı olup, bozuk fırkalardan mu'tezile, mücessime, müşebbihe ve diğerlerine karşı bir kalkan idi. Allahü teâlânın dînini ve Resûlullahın (aleyhisselâm) sünnetini değiştirmek isteyenlere karşı yılmadan mücâdele etmiş, onları susturmuştu.

Zekeriyyâ bin Yahyâ'nın eserleri çok kıymetli olup, her birisi yüksek ilminin vesîkalarındandır. Başlıcaları şunlardır:

1. Usûl-i fıkh: Fıkıh ilmine âit mes'eleleri bâblarına, konularına göre tasnif ederek yazdığı bir eser dir. Ayrıca mezheb imamlarının ictihâdlarında ihtilâf ettiği mes'eleleri de beyân ettiği için "İhtilâf-ül-fukahâ" adı verilmiştir. Bu eseri büyük bir cild hâlinde basılmıştır, İmâm-ı Sübkî, bu eserin kendisinde bulunduğunu beyân etmektedir. Bu eserde İmâm-ı Şafiî, İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, İmâm-ı Mâlik, İbn-i Ebî Leylâ, Ubeydullah bin Hasen el-Anberî, İmâm-ı Ebû Yûsuf, İmâm-ı Züfer, İbn-i Şübrime, İshâk bin Râheveyh, Süfyân-ı Sevrî, İbn-i Ebî Zennâd, Yahyâ bin Sa'îd, Ebû Ubeyd ve Ebû Sevr gibi büyük âlimler ve onların ictihâdları ile ilgili mes'eleler

anlatılmaktadır. Eserin hilafiyyât kısmı, muhtasar hâlinde ayrı ca basılmıştır.

Ebû Yahyâ, bu eserinde önce İmâm-ı Şafiî'nin hayatını anlatmaktadır. Bu husûsta diyor ki, “Ben eserimde, her ne kadar âlimlerden ba’zıları yaş bakımından ondan daha büyük olsalar bile, İmâm-ı Şafiî ile yazmaya başladım. Çünkü Resûlullah (aleyhisselâm) efendimiz: “Kureyşten olanları önde tutunuz. Siz onların önüne geçmeyiniz. Kureyşten öğreniniz. Onlara öğretmeye kalkışmayınız!” buyurdu. Onların arasında, Resûlullahın (aleyhisselâm) hadîs-i şerîflerine, ondan daha çok tâbi olanını ve hadîs-i şerîfleri İmâm-ı Şafiî’den almayan hiçbir kimseyi görmedim.” Ve yine bildirdi ki, “Ben Bedr bin Mücâhid’den, işittim. O da, Ahmed bin Leys’den bildirerek, İmâm-ı Ahmed bin Hanbel’in “Ben kırk seneden beri her namazımda, “Ey Allahım! Beni, anamı-babamı ve Muhammed bin İdrîs eş-Şâfiî’yi af ve mağfiret eyle!” diye duâ ediyorum” dediğini haber verdi.”

2. Kitâbü ılel-il-hadîs: Hadîs-i şerîflerin illetlerini anlatan ve bu sahada derin bir ilme sahip olduğu nu gösteren bir eserdir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-4, sh. 184

2) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-3, sh. 299

3) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 250

4) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 709

5) El-Bidâye ven-nihâye cild-11, sh. 131

HİCRİ BEŞİNCİ ASRIN ÂLİMLERİ